

Műemlékek helyreállítása és hasznosítása Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Megyénk a műemlékileg védett épületek, építmények számát tekintve az ország gazdagabb megyéi közé tartozik. Ez a gazdagság az épületállomány számán kívül azok értékében is mérhető. Megmutatkozik ez abban is, hogy a román stílust és a gótikát körülbelül 30 objektum, az állomány 16%-a képviseli.

Megyénkben az 1977-ben kiadott hivatalos műemlékjegyzék szerint 570 védett épület, 17 műemléki környezet és 1 műemléki jelentőségű terület van. A védett épületek közül 154 műemlék, 360 műemléki jellegű és 56 városképi jelentőségű. Műemlékállományunk az országosnak körülbelül 7%-át teszi ki.

A védett épületekből mintegy 160 (30%) van állami tulajdonban és tanácsi vagy tanácsi-intézményi kezelésben, viszonylag kis hányaduk vállalatok és szövetkezetek tulajdona. A népi épületek és egyes lakóházak magántulajdonban, míg a templomok, plébániák, harangtoronyok (az állomány 43%-a) egyházi tulajdonban vannak.

A műemlékek hazánk múltjának jellegzetes, pótolhatatlan értékei, országunk gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésének tárgyi bizonyítékai, s építészeti, történelmi, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti vagy néprajzi szempontból kiemelkedő jelentőségűek.

A Megyei Tanács — ismerve a megye műemléki értékeit, igyekszik azok gondos gazdája lenni. Ennek eredményeként az utóbbi két évtizedben a műemlékek helyreállítása megyei vonatkozásban komoly eredményekkel járt. Ingatlankezelő és város-gazdálkodási vállalatok a miskolci, sátoraljaújhelyi és sárospataki védett lakóházak számottevő részét tatarozták. A legfontosabb közintézményeket, mint a *Megyei Tanács székházát*, a *sátoraljaújhelyi, sárospataki, tokaji, berzéki tanácsházat* helyreállítottuk. Rendeztük számos — a felszabadulás után használatlanul maradt vagy rendeltetésével ellentétesen használt — kastély sorsát. Így sikerült megmenteni és oktatási, gyermeknevelési létesítményként hasznosítani a girincsi, a tornanádaskai, az abaújkéri, az emödi és a sáti kastélyt.

Helyreállítottuk — habár célszerű hasznosítása még nem oldódott meg — az *ede-lényi kastélyt* melynek költségeit az OMF és a megyei Tanács együttesen fedezte. Befejeződött a diósgyőri vár és Boldogkővár helyreállítása: az előbbi vármúzeumnak, az utóbbit pedig turistaszállónak használják. Az utóbbi idők legjelentősebb eredménye a *szerencsi vár* helyreállítása, szálloda és turistaszálló céljára.

Ezeknek a műemlékeknek a helyreállítására a IV. ötéves tervidőszakban a megyei tanácsi szervek körülbelül 80 millió forintot költöttek, és ebből az összegből részben, vagy teljesen — 78 épületet sikerült felújítani. Az V. ötéves tervben a védett épületállomány állagromlásának megelőzésére körülbelül 160 millió forintot költenek tanácsaink. A helyreállításoknál a Megyei Tanács elsőszámú partnere az OMF, amely szervezet elsősorban szakmai vonalon, de pénzügyileg és erkölcsileg is jelentős segítséget adott. Emellett hasznos segítő társ a Megyei Műemléki Albizottság és a Herman Ottó Múzeum. Érdeklődéssel kísérték az épületek hasznosítását a különböző társadalmi szervek is, mint a Hazafias Népfőrd, a KISZ és a különböző vállalatok. Például a *golopi régi Vay kastély* rossz, életveszélyes állapotára a helyi KISZ-alapszervezet titkára hívta fel a figyelmünket, a helyreállítás esetére társadalmi munkát is vállalt. A gönci „*Huszita*” ház alatti pincerendszer feltárásában pedig jelentős segítséget nyújtottak a Borsodi Szépbányák bányamentő szocialista brigádjai.

Megoldásra váró feladat és egyben a legsúlyosabb probléma a hasznosítatlan kastélyok és egyéb épületek karbantartása és helyreállítása, amelyre az előzetes becslések szerint további 50 millió forintra lenne szükség. A kastélyok mellett a népi épületek a legveszélyeztetettebbek. Ezek az épületek ugyanis szerkezetük, és funkcionális kialakításuk következtében nehezen, vagy egyáltalán nem illeszthetők a jelenlegi falu életébe.

A népi műemlékek helyreállítása vonatkozásában előrelépést jelentett a Minisztertanács 2025/74. (VI. 19.) sz. határozata, amely fokozottan intézkedik a népi épületállomány védelméről. E határozat alapján az V. ötéves tervidőszakban megyénkben 10—15 népi műemlék helyreállítását és közösségi hasznosítását tervezzük.

A népi épületek közül a múlt évben adták át a gönci „*Huszita*” házat, amelyet tájházként hasznosít a helyi tanács. Ugyancsak befejezés előtt áll — hasonló rendelte-

Az edelényi Coburg kastély

téssel — a Komlósán, (Rákóczi u. 19. sz.) lévő patiesfalú, zsupfedésű népi műemlékház. Két épületet pedig megvásároltunk (Ónod, Vár u. 17. és Tard, Béke u. 54.) és a közeljövő feladata lesz helyreállításuk. De még ennél is nagyobb feladatot jelent számunkra a mezőkövesdi úgynevezett *hadas* településrész rekonstrukciója, ahol a város központjában lévő hagyományos településmagot kívánjuk megőrizni eredeti állapotában az utókor számára.

A műemlékek helyreállításában kiemelt szerepet kaptak azok a munkák, melyeket a Megyei Tanács az OMF-el közösen finanszíroz. Ezekre az OMF és a Tanács vezetői folyamatosan megállapodást kötnek. Megyénk területén ezek közül a legjelentősebb a szerencsi vár, továbbá a miskolci *Avasi templom* és a *Görögkeleti templom* helyreállítása. Egy, 1977 novemberében kötött megállapodás alapján megoldódik a kékeddi *Melczer kastély* sorsa is. Az épületet — az OMF támogatásával — a Megyei Tanács a községben működő továbbképző intézetének szálló-épületeként fogja hasznosítani.

Ugyancsak a közeljövőben állítják helyre a *sárospataki külső várfalat*, valamint a *kazamatát*, amelyet borozónak rendeznek majd be. Közös erőfeszítéseink eredményeként sikerült hasznosítani a selyebi volt *Tiszta-kúriát*, melynek helyreállítása jelenleg folyik és művelődési, kulturális és oktatási célra használja majd a község.

A Sátoraljaújhelyi Járási Hivatal kezdeményezésére helyreállítják a *Pácini-kastélyt* is, ahol jelenleg a falkutatási és ásatási munkák folynak. Ebben a kastélyban alakul majd ki a Bodrogköz legjelentősebb kulturális központja.

Bemutatva megyénk műemléki állományának helyzetét, úgy érzem képet adtam arról a széles társadalmi összefogásról is, amely nélkül nem lehetne ezeket a feladatokat elvégezni. Ilyen háttér mellett van lehetőség a tanácsi kezdeményezések megvalósítására, mert műemlékeink számára semmi más nem jelenthet akkora védelmet, mint a megtartás célját ismerő és műemlékeiért lelkesedő közvélemény.

Olasz Csaba